

Професійно-орієнтоване навчання як інноваційна технологія підготовки майбутніх педагогів

Ольга НАБОКА,

доктор педагогічних наук, доцент,
перший проректор,

Станіслав ЧАЙЧЕНКО,

кандидат фізико-математичних наук, доцент,
проректор з науково-педагогічної роботи

На сучасному етапі розбудови незалежної Української держави питання становлення і розвитку педагогічної освіти стають дедалі суттєвішими для визначення стратегії й тактики формування нового покоління українців. В умовах поглиблення соціальної нерівності суспільства, майнового і духовного розшарування населення, складного демографічного стану і ситуації на ринку праці зростають вимоги до підготовки конкурентоспроможного фахівця у галузі педагогічної освіти. Відповідно до сучасних потреб і запитів суспільства випускник повинен мати достатній рівень компетентності, бути готовим забезпечувати навчання, виховання і розвиток школярів у навчальних закладах різних типів [1].

Нині працівники закладів системи педагогічної освіти мають вчасно реагувати на ситуацію на ринку праці, оскільки майже третина студентів педагогічних ВНЗ не прагнуть працювати вчителями після закінчення навчання: 26% опитаних стверджують, що це малоймовірно, а 5,5%, – що вони точно не працюватимуть за фахом. Кожний п'ятий (19,5%) ще не визначився і лише третина (30,5%) вважає, що робота вчителя – це їхнє покликання. Для нової генерації спеціалістів педагогічна робота не є привабливою і престижною [3].

Отже, статистика засвідчує, що до школи йдуть працювати небагато випускників університетів, які мають високий рівень професійного спрямування та підготовки, усвідомлюють соціальну значущість професії педагога, визначають можливості педагогічної професії для реалізації своїх здібностей та нахилів.

Враховуючи означені тенденції, працівникам системи вищої освіти потрібно розробити нові підходи до підготовки майбутніх учителів. Нині

актуальною проблемою є перехід від кваліфікації до компетенції, яка дає змогу знаходити рішення в будь-яких професійних та життєвих ситуаціях. Саме для того, щоб відповідати інтеграційному критерію «педагогічна майстерність + мистецтво комунікації + нові технології», пропонується переглянути систему підготовки і підвищення кваліфікації вчителя з позицій компетентнісного підходу [1].

У працях В.Сластьоніна стверджується, що неможливо професійно зорієнтувати і повноцінно підготувати студентів до роботи в школі лише на заняттях з педагогіки, психології, методики й у процесі педагогічної практики, якщо всі інші предмети навчального плану дають тільки спеціальні та загальноосвітні знання без урахування специфіки професійно-педагогічної діяльності [2]. Тому важливим є пошук, проектування та впровадження інноваційних технологій навчання майбутніх учителів.

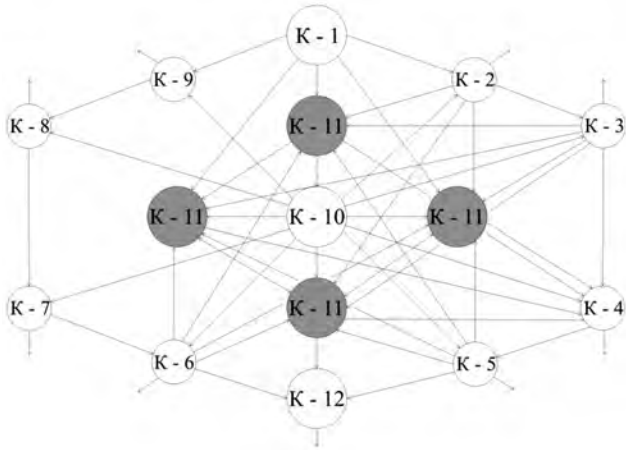
Розв'язання проблем соціального, організаційно-педагогічного, виховного характеру фахової підготовки педагога має відбуватися шляхом розроблення та впровадження професійно-орієнтованих технологій навчання, які сприятимуть розвитку позитивного ставлення до майбутньої професії, схильності до неї, поступовому накопиченню й узагальненню студентом спеціальних знань, уявлень, поетапному виробленню в нього практичних умінь і навичок, формуванню особистісних якостей, необхідних для успішної роботи в обраній професійній сфері, набуттю досвіду соціальної взаємодії.

Запроваджуючи концепцію професійно-орієнтованого навчання у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», ми виходили із розуміння як професійно-орієнтованої технології навчання як системи форм, методів, прийомів і засобів, що спрямовані на гарантоване досягнення цілей фахової підготовки майбутніх педагогів і максимально

наближують її до умов професійної діяльності, забезпечуючи формування конкурентоспроможного фахівця на ринку праці.

Ефективне застосування професійно-орієнтованої технології навчання на практиці можливе лише в умовах створення відповідного навчально-методичного середовища у вищому навчальному закладі, в якому відбувається запровадження означеної технології та дотримання певних організаційно-педагогічних вимог.

Навчально-методичне середовище фахової підготовки педагога – це системна сукупність інтелектуальних, духовних, психо-емоційних, соціальних, матеріально-технічних чинників вищого навчального закладу, що позитивно впливають на навчально-виховну активність майбутніх фахівців, формування їхньої особистості через системне використання відповідних професійно-орієнтованих технологій навчання (див. рис.1).

- K-1 – мета функціонування середовища;
- K-2 – інноваційна робота кафедр;
- K-3 – міжкафедральні дисциплінарні зв'язки;
- K-4 – навчально-виробнича база ВНЗ;
- K-5 – підсистема НДДС за індивідуальною темою;
- K-6 – підсистема НДДВ (індивідуальні, комплексні теми);
- K-7 – форми ранньої фахової діяльності студентів;
- K-8 – підсистема зовнішніх зв'язків ВНЗ;
- K-9 – підсистема управління ВНЗ;
- K-10 – підсистема загальнопедагогічних принципів;
- K-11 – професійно-орієнтовані технології;
- K-12 – рівень професійної компетенції

Рис.1. *Навчально-методичне середовище фахової підготовки майбутніх педагогів*

Системоутворювальним чинником цієї моделі є мета фахової підготовки майбутніх педагогів (K-1), яка полягає в досягненні високого рівня їхньої професійної компетенції (K-12). Системоутворювальний чинник (K-1) визначає ієрархію та цілісність таких компонентів педагогічної структури, як інноваційна діяльність факультетів і кафедр ВНЗ (K-2), міжкафедральні дисциплінарні зв'язки (K-3), сучасна навчально-виробнича база (K-4), форми науково-дослідної діяльності студентів (K-5) і викладачів ВНЗ (K-6), форми ранньої фахової діяльності студентів

(K-7), підсистема зовнішніх зв'язків ВНЗ (K-8) та його управління (K-9), підсистема загальнопедагогічних принципів (K-10), професійно-орієнтовані технології (K-11). Структурність і функціональність цієї педагогічної системи відкритого типу досягається шляхом розвитку прямих і зворотних зв'язків між її компонентами й зовнішнім середовищем.

Мережа прямих і зворотних зв'язків моделі утворює «силове поле», в якому під впливом професійно-орієнтованих технологій навчання майбутні педагоги опановують систему фахових знань і вмінь, у них формується особистісний соціально-життєвий досвід та професійна компетентність.

Ще одним важливим аспектом ефективного застосування професійно-орієнтованих технологій навчання майбутніх педагогів є *дотримання організаційно-педагогічних умов*, які можна об'єднати у такі групи: нормативно-правові, організаційні, інформаційні, навчально-методичні, кадрові, мотиваційні, матеріально-технічні, фінансові. Зазначимо, що основою реалізації кожної з груп обґрунтованих організаційно-педагогічних умов є наявність певних ресурсів.

Нормативно-правові умови – це накази, розпорядження, плани, графіки, розклади й інші нормативні та методичні документи, що регламентують перебіг процесу впровадження професійно-орієнтованих технологій.

Організаційні умови розуміються як повноважні органи, тобто посадові особи, постійні структурні підрозділи університету і факультетів, постійні трудові колективи, тимчасові робітничі групи та їхні керівники, які забезпечують успішне впровадження професійно-орієнтованих технологій у навчальний процес, а також нові органи, що утворюються з викладачів декількох предметних кафедр та інших фахівців, які беруть участь у впровадженні професійно-орієнтованих технологій на міждисциплінарному рівні, зокрема підрозділи – міжкафедральні та міжфакультетські об'єднання.

Інформаційні умови – це інформаційна система університету як сукупність складових, що забезпечують інформування всіх учасників процесу впровадження професійно-орієнтованих технологій навчання. Особливе значення має розвиток каналів отримання такої інформації через наявність можливості користуватися мережею Інтернет, бібліотечного фонду навчальної, наукової, довідкової, художньої та програмно-методичної літератури, враховуючи дослідження співробітників університету, фонду комп'ютерних засобів навчання та контролю: підручників, відео- та аудіоматеріалів, комп'ютерних записів лекцій і дистанційних курсів для самостійної роботи, презентаційних матеріалів, довідників, тестових та інших програм для самоконтролю результатів навчання.

Навчально-методичні умови як система науково-методичних заходів передбачають удосконалення підходів до формування науково-методичного забезпечення професійно-орієнтованих технологій

навчання через упровадження Навчально-методичного комплексу (НМК) – сукупності нормативних і навчально-методичних матеріалів у друкованих та електронній формах, необхідних і достатніх для ефективного виконання студентами програми навчальної дисципліни, та розширення структури НМК додатковим елементом науково-методичного забезпечення фахової підготовки майбутнього педагога – карти (паспорта) технології.

Кадрові умови характеризуються складом і кваліфікацією педагогічних й управлінських кадрів, професійно компетентних у плануванні, діагностиці, здійсненні організаційно-методичної роботи з розроблення та застосування професійно-орієнтованих технологій у підготовці майбутніх фахівців. Зростанню рівня методичної компетентності педагогів сприяють запровадження тренінг-курсів з підвищення професійної компетентності викладачів, майстер-класів зі спеціальних дисциплін, діяльність віртуального методичного кабінету.

Не менш важливими є *мотиваційні умови*, тобто ступінь зацікавлення студентів, викладачів, фахівців, ректорату, соціальних партнерів університету та інших суб'єктів в успішній реалізації процесу впровадження професійно-орієнтованих технологій, готовність докладати зусиль для досягнення поставлених цілей. Додаткову наукову, організаційно-методичну діяльність викладачів, що потребує мотивації найкращих індивідуальних досягнень, запропоновано використовувати шляхом надання можливості стажування на провідних підприємствах України або за кордоном, матеріально заохочення у формі доплати до основного окладу, зменшення (за відповідного збільшення обсягу методичної роботи) педагогічного навантаження тощо.

Матеріально-технічні умови – це будівлі університету, навчальні й інші кабінети, навчально-наочне устаткування для проведення занять, технічні засоби навчання, комп'ютерна база університету тощо. Для ефективного застосування професійно-орієнтованих технологій у фаховій підготовці майбутніх педагогів під час розроблення матеріально-технічних умов в інфраструктурі навчального закладу важливим є запровадження навчально-тренувальних підрозділів. Основна мета таких підрозділів – формування фахових знань і вмінь студентів на підставі посилення їхньої практичної діяльності через здійснення таких форм роботи: забезпечення реалізації системи тренінгів у навчальному процесі на основі неперервного тренінгового процесу на всіх стадіях підготовки фахівців; організація викладачами та студентами наукових і науково-методичних семінарів, ділових ігор, нарад, «круглих столів», конференцій, симпозіумів; проведення відеоконференцій та дистанційних семінарів (вебінарів) для викладачів і студентів.

Наголошуючи на надзвичайній значущості означених умов для застосування професійно-орієнтованих технологій навчання майбутніх педагогів,

водночас зазначимо, що цей процес може стати неможливим через відсутність належних *фінансових умов* – наявності коштів, виділених на впровадження професійно-орієнтованих технологій.

У ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» реалізація змісту професійно-орієнтованого навчання майбутніх педагогів здійснюється через модернізацію форм, методів, прийомів і засобів традиційної лекційно-семінарської системи навчання, запровадження технологій активного навчання, удосконалення технологій діагностики, контролю й оцінювання результатів фахової підготовки спеціалістів.

Під час навчально-виховного процесу на факультетах університету для забезпечення застосування професійно-орієнтованих технологій навчання у фаховій підготовці оновлено найбільш доступні для масової практики традиційні форми лекційно-семінарської системи навчання шляхом урізноманітнення типів лекцій, а саме: настановча лекція, проблемна лекція, лекція-візуалізація, бінарна лекція, лекція із задалегідь запланованими помилками, лекція-прес-конференція та ін.; викладання лекційного матеріалу з використанням ІКТ; запроваджено більш широке використання під час практичних і семінарських занять дискусій, «круглих столів», обговорення проблемних питань, підготовку есе, доповідей, розроблення портфоліо тощо.

Професійно-орієнтоване навчання сприяло активному запровадженню технологій активного навчання майбутніх педагогів, зокрема: *неімітаційних технологій активного навчання* (проблемний виклад навчального матеріалу, дискусія, «мозковий штурм», метод проектів); *імітаційних неігрових технологій активного навчання* (аналіз конкретних ситуацій, тренінги); *імітаційних ігрових технологій активного навчання* (ігри-вікторини, ігри-інсценізації, сюжетно-рольові ігри, гра мета-план, організаційно-діяльнісні ігри, ігрове проектування).

Особливе значення мало вдосконалення *підходів до діагностики, контролю й оцінювання* результатів фахової підготовки майбутніх педагогів через використання первинного, поточного, підсумкового та відкладеного видів контролю в таких його формах: анкетування студентів (фактографічне, тематичне, цільове), спостереження викладача, комп'ютерне тестування; розроблено рейтингові способи оцінювання сформованості навчально-професійних досягнень студентів; систематизовано підходи щодо виявлення типових помилок і можливих труднощів студентів для їх подальшої корекції та усунення.

Доцільно зазначити, що з метою ефективної організації професійно-орієнтованого навчання на окремих факультетах створено спеціалізовані організаційні структури. Зокрема, на факультеті дошкільної освіти і практичної психології та дефектологічному факультеті функціонують *ресурсні центри*, які спрямовують свою діяльність на розвиток студентів, педагогів, психологів, батьків та дітей шляхом

створення потужної інформаційної бази, зближення теорії та практики, сприяння професійній адаптації студентів, підвищення професійно-методичної компетентності педагогічних працівників дошкільних навчальних закладів, загальноосвітніх шкіл, дитячих будинків, інтернатів тощо, обміну досвідом з мотивації та заохочення педагогів до творчих ініціатив. *Навчально-виробничі майстерні та лабораторії* забезпечують суттєве поглиблення практичних навичок та умінь, проведення викладачами і студентами технологічного факультету науково-пошукових досліджень та проектних розробок відповідної проблематики. Потужними засобами професійно-орієнтованого навчання майбутніх педагогів є їхня участь у роботі *лінгвістичних студій, різноманітних творчих колективах та театральних гуртках*, які активно діють на факультеті підготовки початкових класів та філологічному факультеті.

Основними напрямками діяльності *інформаційно-комп'ютерного центру* на фізико-математичному факультеті є дослідження та впровадження дидактичних методів системи дистанційного навчання, перспективних інформаційних технологій у роботі вчителя, інтернет-технологій у навчальному процесі, вдосконалення методики викладання комп'ютерних дисциплін під час підготовки майбутніх педагогів і контролю якості знань, розроблення мультимедійних підручників тощо. Активне залучення студентів факультету фізичного виховання до навчання на *практико-орієнтованих майданчиках* відбувається шляхом виконання ними реальних професійних завдань (методичних, організаційних, дослідницьких, тренувальних, судейських) у навчальний час. Діяльність *навчально-тренінгового центру* забезпечує реалізацію системи тренінгів у навчальному процесі на основі неперервного тренінгового процесу на всіх стадіях підготовки фахівців на факультеті психології, економіки й управління.

Отже, застосування професійно-орієнтованих технологій навчання у фаховій підготовці майбутніх педагогів дає змогу суттєво підвищити якість освіти, ліквідувати прогалини у їхній психолого-педагогічній та спеціальній підготовці, сформувати високий рівень професійної компетентності, сприяти ефективній адаптації молодих учителів до професійної діяльності.

Література

1. Андрущенко В., Бондар В. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів XXI століття / Віктор Андрущенко, Володимир Бондар [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vird/2009_6/1.pdf. – Назва з екрана.
2. Сластѣнин В.А. Стратегія модернізації вищого образования / Виталий Александрович Сластѣнин // Сибир. пед. журнал. – 2005. – №1. – С. 3–13.
3. Про Центр Разумкова [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/pro_centra.php. – Назва з екрана.

Ольга НАБОКА, Станіслав ЧАЙЧЕНКО Професійно-орієнтоване навчання як інноваційна технологія підготовки майбутніх педагогів

У статті окреслено інноваційні підходи до організації фахової підготовки майбутніх педагогів у ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет». Розкрито концептуальні положення щодо впровадження професійно-орієнтованих технологій у процес фахової підготовки студентів. Обґрунтовано структуру навчально-методичного середовища, визначено організаційно-педагогічні умови та охарактеризовано шляхи реалізації змісту професійно-орієнтованого навчання на факультетах університету.

Ключові слова: технології навчання, професійно-орієнтоване навчання, фахова підготовка педагогів.

Ольга НАБОКА, Станіслав ЧАЙЧЕНКО Профессионально-ориентированное обучение как инновационная технология подготовки будущих педагогов

В статье охарактеризованы инновационные подходы к организации профессиональной подготовки будущих педагогов в ГВУЗ «Донбасский государственный педагогический университет». Раскрыты концептуальные положения по внедрению профессионально-ориентированных технологий в процесс профессиональной подготовки студентов: обоснована структура учебно-методической среды, определены организационно-педагогические условия и охарактеризованы пути реализации содержания профессионально-ориентированного обучения на факультетах университета.

Ключевые слова: технологии обучения, профессионально-ориентированное обучение, профессиональная подготовка педагогов.

Olga NABOKA, Stanislav CHAYCHENKO Professionally-oriented education as an innovative technology of training future teachers

In the article there are characterized the innovative approaches concerning the training of future teachers in State Higher Educational Institution «Donbas State Pedagogical University». There are revealed the conceptual principles concerning the implementation of the career-oriented technologies into the process of the training of students; there is substantiated the structure of educationally-methodological environment: there are defined the organizational and pedagogical conditions and there are characterized the ways of the realization of the content of the professionally-oriented training at the faculties of the university.

Keywords: training technology, professionally-oriented training, training of future teachers.